

Meetnet vlinders

Juni 2020

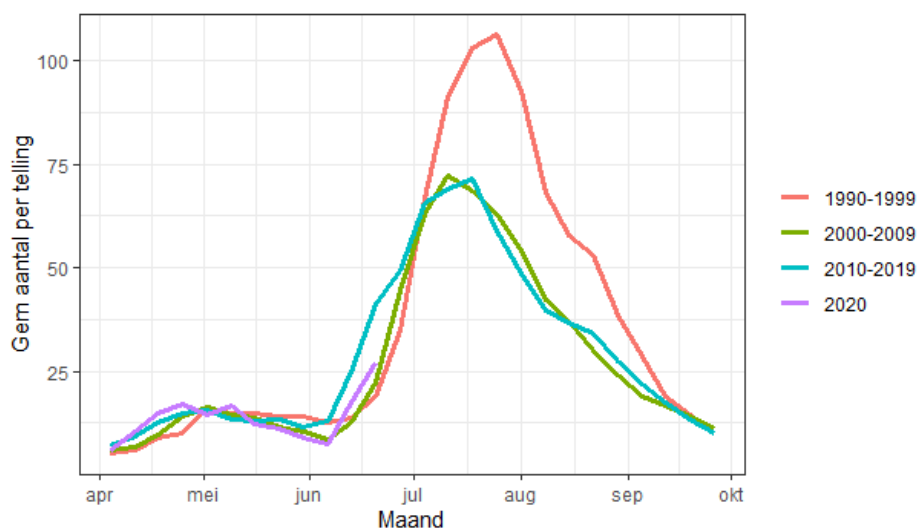
Beste teller,

Nu de coronamaatregelen stuk voor stuk worden afgebouwd, zal het voor de meesten weer mogelijk zijn om te tellen. Nu alleen de vlinders nog...

Aantal vlinders

De grafiek met het gemiddeld aantal vlinders per telling is wat aangepast: we splitsen nu af en toe uit naar periode van tien jaar, om de veranderingen in de tijd beter te kunnen weergeven. Want de grafiek met het gemiddeld aantal vlinders werd sterk naar boven getrokken door de veel hogere aantallen in de jaren negentig. Toen werden er eind juli gemiddeld meer dan 100 vlinders per route van 1000 m lengte geteld. Maar na 2000 ligt de piek eerder in juli en is beduidend lager (gemiddeld rond de 70 vlinders per telling). Ook begint de zomerpiek na 2010 eerder en stegen de aantallen vanaf begin juni alweer. Maar let ook eens op het verschil in augustus. Dertig jaar geleden een echte vlindermaand met volop vlinders (dalend van gemiddeld 90 naar 35 vlinders per telling), na 2000 dalend van 55 naar 25 vlinders, fors minder dus).

Het jaar 2020 staat in deze grafiek als paarse lijn. We zien dat de aantallen in april hoog waren (veel mooi weer), en in mei aan de lage kant, en ook dat de junidip dit jaar iets dieper was. Nu beginnen de aantallen weer op te lopen; met steeds meer bruine zandogen en het verschijnen van koevinkjes en oranje zandoogjes later deze maand hopen we op veel vlinders op alle routes.

Ik zie weinig vlinders op mijn route, heeft het nog wel zin dat ik tel?

Dit is een vraag die wij zo nu en dan krijgen. Alleen door te tellen weten we hoe het aantal vlinders verandert, en kunnen we proberen er gericht wat aan te doen. Nultellingen (wel gelopen, niets gezien) zijn daar een belangrijk onderdeel van. Natuurlijk is het veel leuker als je veel vlinders ziet, maar nultellingen zijn belangrijk. Dus ja: graag blijven tellen – en het ook invoeren op meetnet.vlinderstichting.nl.

Top 10 tot midden juni

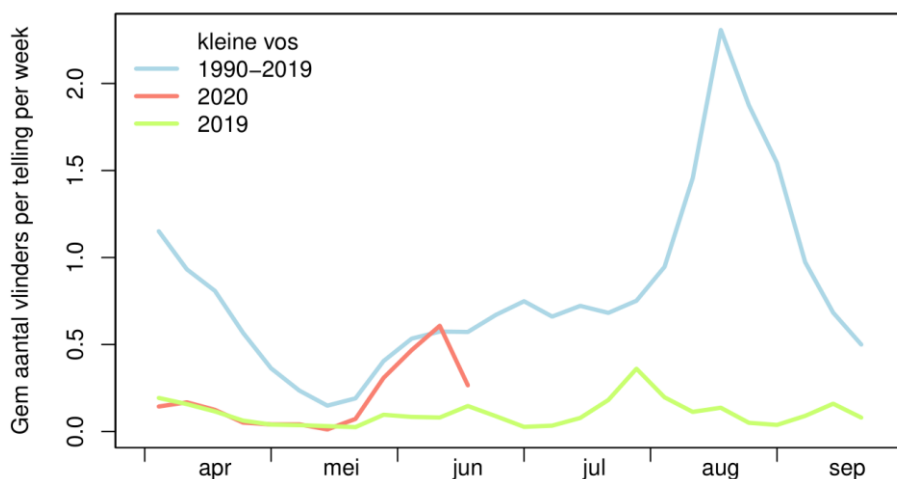
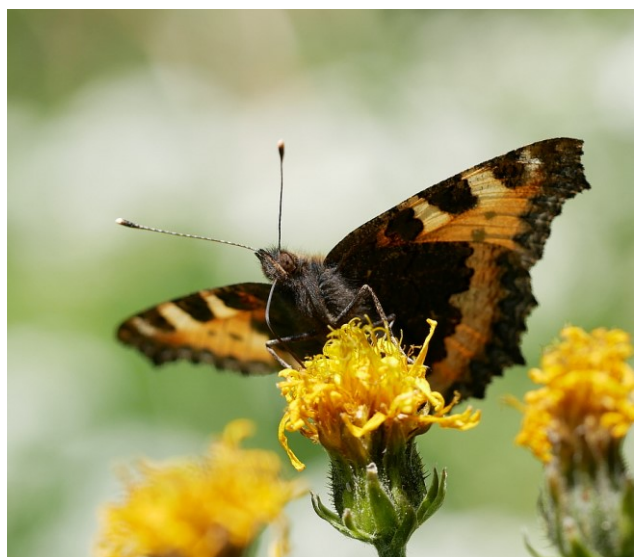
Tot midden juni voert het klein koolwitje de lijst aan van meest doorgegeven vlinders op de telroutes. Vaak is het klein geaderd witje ruwweg even talrijk, maar na de droogte van 2018 heeft die soort een flinke terugslag gehad. Het bruin zandoogje, alle jaren de meest talrijke soort op de routes, is nog maar net begonnen met vliegen, en staat daarom pas (of al?) op de achtste plaats.

Natuurlijk zijn nog niet alle tellingen ingevoerd, dus de aantallen zullen nog wel verder oplopen, maar dit is vaak al een goede indicatie welke kant het opgaat.

Soort	Totaal aantal vlinders	Aantal algemene routes
klein koolwitje	8968	544
citroenvlinder	6015	459
hooibeestje	5502	326
oranjetipje	4497	340
klein geaderd witje	4225	413
dagpauwoog	2709	419
bont zandoogje	2576	331
bruin zandoogje	2487	153
icarusblauwtje	2363	239
kleine vuurvlinder	2184	265

Kleine vos

Na jaren tobben, waarin de kleine vos steeds meer beperkt leek tot het noorden en noordwesten van het land, werden er de afgelopen weken eindelijk op veel meer plekken kleine vossen gezien. De aantallen kwamen zelfs even dichtbij het langjarig gemiddelde. Gezien het lage aantal gevonden rupsennesten in het midden en zuiden van het land, lijkt het aannemelijk dat deze vlinders met de langdurige wind uit het noordoosten gekomen zijn, dus uit Noord-Duitsland of verder. De komende weken gaan we ook zien of er door het hele land rupsennesten gevonden worden. Gelukkig is het net op tijd gaan regenen, zodat niet alle brandnetels verdroogd zijn.

Studentenonderzoek

Student Maarten Frank schreef:

Een aantal van jullie zijn al op de hoogte van onze activiteiten, maar graag willen wij ons ook via deze nieuwsbrief nog even voorstellen. Wij zijn Ilse, Mark, Qiong en Maarten Frank, vier studenten van de Wageningen Universiteit. Ilse en ik (Maarten Frank) lopen momenteel stage bij de Vlinderstichting, en Mark en Qiong zijn bezig met hun afstudeeronderzoek. Wij zijn momenteel bezig met een gezamenlijk project van de Vlinderstichting en de Wageningen Universiteit waarbij we gaan kijken naar het voorkomen van wilde bijen, zweefvliegen en bloeiende planten langs de vlinderroutes. In dit stukje zal ik iets meer vertellen over waarom en hoe we dat doen.

Vlinders, bijen en zweefvliegen zijn alledrie bestuivers en dat komt natuurlijk omdat ze tenminste in één van hun levensstadia afhankelijk zijn van bloeiende planten voor hun overleving. Ondanks deze overeenkomst zijn er wel duidelijk verschillen in de mate van afhankelijkheid: waar zweefvliegen en vlinders over het algemeen alleen in hun adulte stadium afhankelijk zijn van bloemen geldt voor bijen dat ze ook als larve stuifmeel nodig hebben

om te overleven. We kunnen dus verwachten dat voor alledrie de groepen geldt dat er een relatie is met bloeiende planten. Maar hoe ziet die relatie er precies uit? En is de relatie voor de drie groepen bestuivers hetzelfde, of ziet die er heel anders uit, bijvoorbeeld omdat ze van verschillende groepen bloemen afhankelijk zijn? Of is de samenstelling van het landschap misschien wel veel belangrijker dan het voorkomen van bloemen? Dit zijn op zichzelf al heel interessante vragen, maar ze zijn ook belangrijk om voorspellingen te kunnen doen. Van (dag)vlinders weten we bijvoorbeeld al best veel van hun verspreiding, mede dankzij uw telwerk natuurlijk. Maar voor wilde bijen en zweefvliegen geldt dat we veel minder weten over de precieze verspreiding van veel soorten (samen ruim 700 verschillende soorten...). Daarom zou het fijn zijn als we op basis van gegevens over de verspreiding van vlinders in een bepaald gebied voorspellingen kunnen doen van het voorkomen van wilde bijen en zweefvliegen. Maar ook wanneer dit niet kan is het belangrijk om dit te weten.

We voeren dit onderzoek uit op een veertigtal vlinderroutes (de tellers van deze routes zijn al op de hoogte). Op deze routes tellen we in eerste instantie de vlinders. Dit is nodig om een constante methode te garanderen, maar uiteraard gebruiken we voor het voorkomen van de dagvlinders vooral ook de tellingen van de vrijwilligers. Daarna pakken we langs deze vlinderroute drie stukjes van 150 meter die we nader gaan inventariseren op bloeiende planten, wilde bijen en zweefvliegen. We doen dit eens per maand en in totaal vier keer per route. De eerste ronde van april zit er inmiddels al op, en dankzij het mooie weer was dat ook een succesvolle route. Er zijn al leuke soorten waargenomen en van sommige soorten zelfs nieuwe gebieden ontdekt. Maar daarover hoort u in één van de volgende nieuwsbrieven waarschijnlijk meer!

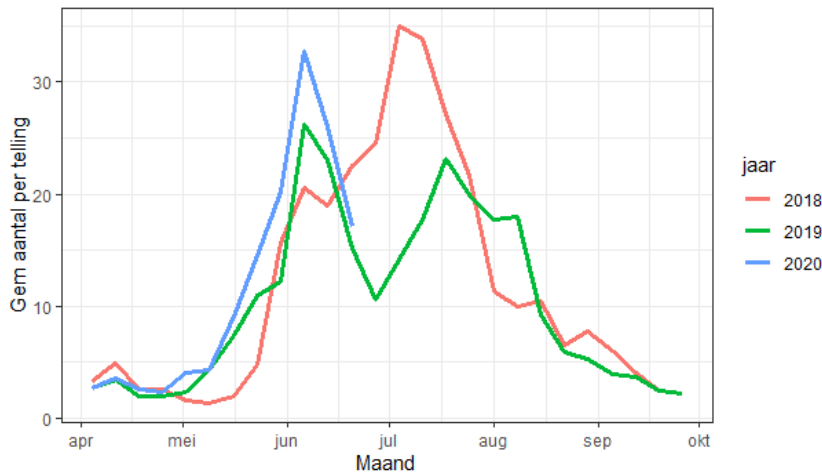
270 hommelmroutes geteld

Er zijn dit jaar al op 270 routes hommels geteld. Daarmee verwachten we een groei ten opzichte van vorig jaar. Het aantal ligt op dit moment nog lager dan vorig jaar, toen op 272 routes hommels zijn geteld. Maar omdat tot nu toe voor ruwweg driekwart van de routes online resultaten zijn ingevoerd, verwachten we dat het totaal aantal routes in 2020 nog verder stijgt. Het lijkt zelfs mogelijk dat we dit jaar voor het eerst over de 300 routes heen gaan. In 2018 werd op 182 routes geteld.

Dit is een mooi resultaat van alle tellers samen, waar we trots op zijn.

Piek in hommelaantallen

De eerste helft van juni laat een grote piek in de aantallen hommels op de getelde hommelmroutes zien (blauwe lijn in de grafiek). Vanaf half mei begonnen de aantallen flink te stijgen, wat leidde tot deze piek. We zijn benieuwd hoe zich dat dit jaar verder ontwikkelt. In 2019 (groene lijn) lieten de aantallen in dezelfde periode een grote stijging zien, maar die leidde niet tot zo'n hoge piek als dit jaar. In 2018 (rode lijn) viel de hoogste piek in juli. We zijn benieuwd naar de ontwikkelingen in de komende weken.

Mannetjes hommels en nieuwe koninginnen

De grote aantallen hommels zijn onszelf tijdens het veldwerk ook opgevallen. Op bijvoorbeeld bloeiende bramen en distels zaten veel hommels. Daarbij viel op dat het aandeel mannetjes sterk was gegroeid. In eerste instantie bijvoorbeeld behoorlijk wat mannetjes weidehommel, later ook andere soorten. Opvallend waren ook de koekoekshommel-mannetjes. Ook werden alweer nieuwe koninginnen waargenomen. Ook wanneer je alleen hommelaantallen telt en ze niet op soort of geslacht determineert, kan het aardig zijn om veranderingen in de hommels die aanwezig zijn een beetje in de gaten te houden.

Mannetjes weidehommel en steenhommel: een uitdaging (voor gevorderden?)

Weidehommel (*Bombus pratorum*) en steenhommel (*Bombus lapidarius*) vormen een van de lastige soortenparen onder algemene Nederlandse hommels. Ook ervaren waarnemers krabben zich regelmatig achter de oren over hoe het ook alweer zat. Met het verschijnen van de mannetjes in afgelopen periode, wordt het nog een beetje complexer. Op bijgaande tekeningen zie je de mannetjes van beide soorten, links een weidehommel en rechts een steenhommel. Bij de koninginnen en werksters valt het nog wel mee. De steenhommeldames zijn geheel zwart met een rode achterlijf punt, de weidehommeldames hebben daarbij een gele band over de voorkant van het borststuk. Het lastige is dat mannetjes steenhommel ook zo'n gele band hebben. Daarom is het in deze tijd goed om ook naar de kleur van de beharing op het

gezicht te kijken. De mannetjes van beide soorten hebben namelijk gele beharing op het gezicht, terwijl de vrouwtjes zwarte gezichtsbehaarung hebben. Veel mannetjes weidehommel hebben daarbij ook nog veel meer geel op de achterlijfbasis en op het borststuk en zijn bijna gele pluizige bolletjes om te zien. Helaas zijn er ook weidehommelmannetjes waarbij de kleur meer is als die van de vrouwtjes (behalve het gele gezicht). Het blijft dus zaak om ook de kleur en grootte van de rode achterlijfpunt te bekijken.

Al met al best een pittige uitdaging die wel wat oefening vergt.

*Links: mannetje weidehommel
Rechts: mannetje steenhommel
Tekening: Jeroen de Rond*

Facebookgroep Meetnet Hommels

Nog maar even een herhaling van de Facebookgroep. Je kunt de groep vinden op: <https://www.facebook.com/groups/547186586173880>. Via de facebookgroep kun je ervaringen en leuke waarnemingen op je route delen, vragen stellen over dingen waar je tegen aan loopt, trends delen die je signaleert en ook vragen aan elkaar stellen.

Soortgerichte routes tellen

De vliegtijden blijken dit jaar lastig uit te rekenen. Het is veel dagen veel zonniger dan normaal geweest. Daardoor liepen de [vliegtijden op onze website](#) wel twee weken achter. Nu begint dat weer bij te trekken maar we durven niet meer met zekerheid vliegtijden te voorspellen. Als u de volgende soorten op uw route hebt, ga dan vooral vanaf nu kijken:

heideblauwtje

grote weerschijnvlinder

spiegeldikkopje

grote parelmoervlinder

kleine parelmoervlinder

(duinparelmoervlinder ook maar die hadden we in de vorige nieuwsbrief al vermeld).

Wilt u ook uw ervaring delen met andere tellers?

Heeft u leuke ervaringen op uw route en wilt u die delen met andere tellers? Wij ontvangen graag uw verhaal. Stuur het naar meetnetten@vlinderstichting.nl.

Contact

Mocht u contact met ons willen, dan kunt u ons altijd bellen of e-mailen.

Landelijk Meetnet Vlinders

Chris van Swaay

José Kok, Kars Veling en Kim Huskens

Tel.: 0317 467346

meetnetten@vlinderstichting.nl

Deze nieuwsbrief wordt via e-mail verstuurd aan alle tellers van het Landelijk Meetnet Vlinders. Mocht u geen prijs stellen op de nieuwsbrief, dan kunt u de verzending stoppen door op meetnet.vlinderstichting.nl bij Instellingen de optie Nieuwsbrief abonnement op nee te zetten.